

[Μελέτες]

Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι

Η Ποντιακή Διάλεκτος

Παππού-Ζουραβλιόβα, Αι. 1999.: Οι Έλληνες της Αζοφικής (περιοχή Μαριούπολης) και η γλώσσα τους. Στο *Διαλεκτικοί θύλακοι της ελληνικής*, επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης et. al., 55-64. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.^[1]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην επικράτεια της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. σύμφωνα με την απογραφή του 1989 ζούσαν 358.000 Έλληνες. Σήμερα ο αριθμός τους έχει μειωθεί σημαντικά λόγω του μαζικού επαναπατρισμού από την περιοχή του Καυκάσου -Τιφλίδα, Τσάλκα, Σοχούμ- και την περιοχή της κεντρικής Ασίας - Καζαχστάν και Ουζμπεκιστάν. Οι ελληνόφωνοι στην επικράτεια της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. μιλούν διάφορες διαλέκτους: στον Καύκασο (στην Υπερκαυκασία και στον βόρειο Καύκασο) και στην κεντρική Ασία μιλιέται η ποντιακή διάλεκτος, ενώ στη νοτιοανατολική Ουκρανία η ταυρορουμαϊκή διάλεκτος.

Σήμερα οι Έλληνες που ζουν στη νοτιοανατολική Ουκρανία (περιοχή Μαριούπολης) είναι ο πιο συμπαγής ελληνικός πληθυσμός στην επικράτεια της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. (120.000). Οι πρόγονοί τους μετοίκησαν από την Κριμαία στα τέλη του 18ου αιώνα μετά από απόφαση της Μεγάλης Αικατερίνης. Σήμερα ζουν σε 32 χωριά της περιφέρειας του Ντονιέτσκ, στη Μαριούπολη και σε ένα χωριό της περιφέρειας του Ζαπαρόζιε. Η πλειονότητα των Ελλήνων της Αζοφικής (18 χωριά) μιλά μια νεοελληνική διάλεκτο, την οποία ονομάζουμε ταυρορουμαϊκή (*Ταύρια*: αρχαίο τοπωνύμιο της Κριμαίας και *ρομ* > *ρουμ*: Ρωμαίος > Ρουμαίος, κάτοικος της βυζαντινής αυτοκρατορίας). Οι Έλληνες αυτής της περιοχής αυτοπροσδιορίζονται ως Ρουμαίοι και ονομάζουν τη γλώσσα τους *ρουμαϊκή* > *ρουμαϊκού γλώσσα* ή *ρουμαϊκού γλousία*. Οι υπόλοιποι (14 χωριά) μιλούν μια ταταρική διάλεκτο που ονομάζεται *ουρούμικη*. Όλοι οι Έλληνες της Αζοφικής είναι ορθόδοξοι.

Παρά την απομόνωσή τους από την Ελλάδα και το αλλόγλωσσο περιβάλλον (στην Κριμαία τουρανικές γλώσσες και στην Ουκρανία ανατολικές σλαβικές γλώσσες) οι Έλληνες-ρουμαίοι διατήρησαν τη γλώσσα και τις παραδόσεις τους. Η ταυρορουμαϊκή διάλεκτος διατήρησε αρκετά αρχαϊκά στοιχεία, γιατί η επίδραση της κοινής νέας ελληνικής είναι ανύπαρκτη.

Περιεχόμενα

- Ιστορικά στοιχεία για τα ταυρορουμαϊκα ιδιώματα
- Ταξινομήση των ταυρορουμαϊκών ιδιωμάτων (βλ. και παραρτημα)
- Βασικά χαρακτηριστικά των ιδιωμάτων
- Φωνητική - Φωνολογία
- Λεξιλόγιο, ιδιωτισμοί και εκφράσεις
- Παραγωγική μορφολογία
- Ιδιαίτερα μορφολογικά και λεξιλογικά φαινόμενα

- Διαλεκτικά κείμενα των ιδιωμάτων της ταυρορουμαϊκής διαλεκτού
- 1. χωριο στάραγια καράκουμπα (πρώην Αργίν, σημερινό Ραζντόλνογιε)
- 2. χωριο νοβαγια καράκουμπα (πρώην Γοντσαρίχα, σημερινό Κράσναγια Πολιάνα)

- 3. μάλο γιανισολ (πρώην Χαράχλα, Κουμπίσεβο)
- 4. χωριο σαρτανά (σήμερα προάστιο της Μαριούπολης)
- 5. χωριο μπολσοι γιανισολ (πρώην Τιρνιχόρ, σημερινή κωμόπολη Βελίκαγια Νοβοσιόλκα)
- 6. χωριο ουρζούφ (σημερινό Πριμόρσκογιε)
- 7. χωριο γιάλτα (πρώην Γιαλίτα)

Ιστορικά στοιχεία για τα ταυρορουμαϊκά ιδιώματα

Κατά τα έτη 1927-1937 δημιουργήθηκε γραπτή ταυρορουμαϊκή γλώσσα. Το αλφάβητό της αποτελείται από 20 ελληνικά γράμματα και 5 συνδυασμούς γραμμάτων. Ως βάση της γραπτής γλώσσας χρησιμοποιήθηκε η διάλεκτος του χωριού Σαρτανά. Αυτό το αλφάβητο χρησιμοποίησαν οι έλληνες συγγραφείς της περιοχής της Μαριούπολης για την έκδοση βιβλίων και εφημερίδων. Το παρακάτω κείμενο του Γ. Κωστοπράφ, μετάφραση του ποιήματος του ουκρανού ποιητή Ταράς Σεφτσένκο, είναι χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της προσπάθειας (Φλεβάρης 1933).

ΒΙΣΙΑΤ	ΥΠΟΘΗΚΗ	
Αν πυθένυ -ζικοζέτμε	Αν πεθάνω σηκώστε με	
Πας τ'ομπά, πεδία,	Στο λόφο, παιδιά,	
Πες το τζολ πλατί κε ίζος	Στην πλατιά τη στέπα,	
Πες το Ύκρανία.	Στην ίδια την Ουκρανία	
Ας ντρανύ πλατέα ζάνια	Ας βλέπω τα πλατιά χωράφια	
Κε ας ζον ζτα φτία-μι	Και ας φτάνει στα αφτιά μου	
Ας Ντνεπρό τα τιόρκα γιάργια	Από του Δνείπερου τις τυφλές χαράδρες	
Τ'φοβερό-τ' λαλία!	η φοβερή λαλία!	
Σικοζέτμε - ζικοθέτε,	Σηκώστε με, σηκωθείτε,	
Σικοθέτ απάνο,	Σηκωθείτε απάνω,	
Φορτικζέτε πες το έμα-τ	Πνίξτε στο αίμα	
Τ'άτχο τον ντυςζμάνο!	Τον άτιμο τον εχθρό!	
Κε απότες, άντα ζτέκετ	Και τότε, όταν σταθεί	
Ντυκυζσί το φλόγα,	Η φλόγα του πολέμου,	
Μι ζμονάτ ναμί ανκέβιτ	Μη λησιμονάτε να με θυμηθείτε	
Δίχος άτχο λόγο!	Δίχως άσχημο λόγο!	
<i>Λεξιλόγιο</i>	[2]	
βισιάτ	υποθήκη'	[< τουρκ. vasiyet]
ζικοζέτμε	'σηκώστε με'	
ομπά	'λόφος'	[< τουρκ. oba]
τζολ	'στέππα'	[< τουρκ. col]
ντρανύ	'βλέπω'	[< αρχ. ελλ. έντρανω]
ζάνια, πληθ. του ζαν	'χωράφι'	πβ. τουρκ. zemin
ας ζον	'ας φτάσει'	
τιόρκα	'τυφλά'	[< τουρκ. kör]
γιάργια, πληθ. του γιαρ	'χαράδρα'	[ρωσ. яρ < τουρκ. yar]
φορτικζέτε	'πνίξτε'	
άτχο	'άτιμο', 'άσχημο'	[< άτυχο]
ντυςζμάν	'εχθρός'	[< τ. ат. düsman]
ντυκυζσί	'πολεμικός, -ή, -ό'	
μι ζμονάτ	'μη λησιμονάτε'	
ναμί ανκέβιτ	'να με θυμηθείτε'	πβ. τουρ. andırmak

Ταξινόμηση των ταυρορουμαϊκών ιδιωμάτων (βλ. και παραρτημα)

Σύμφωνα με τα κοινά τους φωνηεντικά χαρακτηριστικά τα ιδιώματα χωρίζονται στις εξής ομάδες:

- *πρώτη ομάδα*: ιδιώματα στα οποία διατηρήθηκαν τα πρωτογενή προτονικά και μετατονικά φωνήεντα [i]

και [u] ή εν μέρει αποβλήθηκαν: π.χ. *μικρός* > *μικρός*, *πουλί* > *πουλί*, *δάχτυλο* > *δάχτυλου*, *μαντάρι* > *μαντάρι*.

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν τα ιδιώματα των χωριών: Στάραγια Καράκουμπα (Ραζντόλγιε), Νόβαγια Καράκουμπα (Κράσναγια Πολιάνα) και Μπουγάσου (Μαξιμόφκα).

- *δεύτερη ομάδα*: ιδιώματα στα οποία αποβλήθηκαν τα πρωτογενή προτονικά [i] και [u]: π.χ. *μικρός* > *μικρός*, *πουλί* > *πλι*.

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν τα ιδιώματα των χωριών: Μάλο Γιανισόλ (πρώην Χαράχλα), Νόβι Γιανισόλ, Τσάρνταχλου/Τσερντακλί, Κυριάκοφκα, Τρούζενκα, Σαρτανά, Τσουρμαλίκ, Μακεντόνοφκα και Βυζάντια.

- *τρίτη ομάδα*: ιδιώματα στα οποία αποβλήθηκαν τα πρωτογενή μετατονικά [i] και [u]: π.χ. *έχω* > *γιέχ*, *πάγω* > *παχ*, *δάχτυλο* > *δάχλου-δάχουλ*, *κόκκινο* > *κότ'νου*.^[3]

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν τα ιδιώματα των χωριών: Ουρζούφ (πρώην Ματζάρ), Γιάλτα (πρώην Γιαλίτα), Μπολσσί Γιανισόλ (πρώην Τιρνιχώρ), Κωνσταντινόπολ (πρώην Φούνα) και Στίλα.

Σύμφωνα με τα κοινά τους συμφωνικά χαρακτηριστικά τα ιδιώματα χωρίζονται στις εξής ομάδες:

- *πρώτη ομάδα*: ιδιώματα στα οποία τα υπερωικά και εμπροσθογλωσσικά σύμφωνα ουρανικοποιήθηκαν: π.χ. *κέρατο* > *τσέρατου*, *μάτια* > *μάτ'α*, *δόντια* > *δόντ'α*.

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν τα ιδιώματα των χωριών: Στάραγια Καράκουμπα, Νόβαγια Καράκουμπα και Μπουγάσου, Ουρζούφ, Γιάλτα, Μπολσσί Γιανισόλ, Κωνσταντινόπολ, Στίλα, Σαρτανά, Τσουρμαλίκ, Μακεντόνοφκα, Βυζάντια.

- *δεύτερη ομάδα*: ιδιώματα στα οποία τα υπερωικά και εμπροσθογλωσσικά σύμφωνα ουρανικοποιήθηκαν και κατόπιν τα ουρανικά μετατράπηκαν σε παχιά προστριβόμενα: π.χ. *κέρατο* > *τσέρατου*, *μάτια* > *μάτσα*, *δόντια* > *δόντζα*.

Σε αυτή την ομάδα ανήκουν τα ιδιώματα των χωριών: Μάλο Γιανισόλ, Νόβι Γιανισόλ, Τσάρνταχλου, Κυριάκοφκα, Τρούζενκα.

Βασικά χαρακτηριστικά των ιδιωμάτων

Η ταυρορουμαϊκή διάλεκτος αποτελείται από πολλά ιδιώματα· σχεδόν κάθε χωριό έχει το δικό του ιδίωμα. Όμως παρ' όλα αυτά, τα ιδιώματα της Αζοφικής έχουν πολλά κοινά στοιχεία βάσει των οποίων σχηματίζουν μία ενιαία νεοελληνική διάλεκτο.

Φωνητική - Φωνολογία

- α. φωνήεντα: ι, α, ο, ε, ου [i a o e u]
- β. σύμφωνα: π, μπ, φ, β, τ, ντ, σ, ζ, τσ, τζ, θ, ζ, τθ, τς, κ, γκ, χ, γ, μ, ν, λ, ρ, τ', ντ', λ', ν', j [p b f v t d s z ts dz tʃ d k g x m n l r t' d' l' n' j]
- γ. φωνητικά-φωνολογικά φαινόμενα
 - 1. παρουσία παχιών συριστικών θ, ζ, τθ, τς, [(θέρα < χέρια, τραπέζα < τραπέζια, τσίρι < κερί, τζιγκάρ < τουρκ. çiger 'πνευμόνι')], τα οποία απουσιάζουν από την κοινή νέα ελληνική.
 - 2. τροπή των άτονων ε>ι, ο>ου (κώφωση): π.χ. νερό>νιρό, πέντε>πέντι, κορίτσι>κουρίτς, λέγω>λέγου, γέρος>γέρους.
 - 3. αποβολή των άτονων ι, ου (συγκοπή): π.χ. τραπέζι>τραπές, χαβιάρι>χαϊβάρ, φίλησα>φίλσα, κάτι>κατ, δάχτυλο>δάχλου-δάχτουλ, το σπίτι μου>του σπίτι μ.

- 4. ουράνωση των συμφώνων
- 4.1. *κερί>τ'ιρί, τσιρί, κόκκινος>κότ'ίνους-κότηδ'ίνους*.
- 4.2. *μάτια>ματ'α-μάτσ'α, δόντια>δόντ'α-δόντζ'α, μυρμήγκια>μυρμήγντ'α-μυρμήγντζ'α*.
- 4.3. *Παρασκευή>παραδ'σ'ίβ'ι, κόσκινο > κόσ'κινου > κόσ'τ'σ'ινου*.
- 4.4. *χιόνι>δ'ον, χελιδόνι>σίλιδ'όν, σιλδόν, έχει>ε'ς,γιές*.
- 5. αηχοποίηση: *διαβάξει>διαβάς, φίδι>φιθ, γυρεύω>γυρέφ*.
- 6. μετάθεση: *βαρέλι>βαλέρ, κεφάλι> *κιφάλι> *τ'ιφάλι>*τ'φαλ'> τ'όφαλ> φτ'όαλ*.

Λεξιλόγιο, ιδιωτισμοί και εκφράσεις

1. αρχαίες και βυζαντινές λέξεις: *ὄρνις/ὄρνιθ-> αρνίθ, ἀλεχτώρι > λουχτόρ* (πρβ. ποντ. *αλαχτόρι*, καπ. *λεχτόρι, λαχτόρι*), *ἐντρανώ > ντρανού, συντυγχάνω > διντ'ισένου, διντ'ισέβου*.
2. δάνεια απο τις τουρανικές γλώσσες: *dügün > ντουγκούν 'γάμος', biz > μπις 'σουβλί', ayran > αργιάν 'γιαούρτι', μπιτρίζου* (πρβ. *bitermek*) 'τελειώνω', *harc > χαρτς 'το έξοδο*'.
3. δάνεια απο τη ρωσική και ουκρανική γλώσσα *стакан > στακάν 'ποτήρι', школьник > σκόλ'νικς 'μαθητής', отвеать > κάμου ατβιτσάτ' 'απαντώ', cekira > σουκίρα 'σφυρί', морква > μόρκβα 'καρότο*'.
4. αλλαγή ή στένωση της σημασίας της λέξης: *διαλεκτικό ψήνω 'μαγειρεύω', δυνατό 'σκληρό', φτιχός 'αδύνατος*'.
5. μεγάλος πλούτος ιδιωτισμών, παροιμιών και στερεότυπων εκφράσεων, κατά βάση ελληνικής προέλευσης, π.χ. *Χορταζμένους τουν πιναζμένους δεν μπιστέφ* 'Ο χορτασμένος τον νηστικό δεν πιστεύει'.

Παραγωγική μορφολογία

1. υποκοριστικές καταλήξεις *-ιτς, -ιτσα*: π.χ. *σπιτίτς, μανίτσα*.
2. καταλήξεις επωνύμων και επαγγελματικών ονομάτων *-ης* (αρσενικό), *-ησα* (θηλυκό): *Τσέλπάνης, Τσέλπάνησα* (επώνυμο), *τ'ιμαντζής* (τουρκ. *kemanç*) 'αυτός που παίζει κεμεντζέ', *ραμπότςις* (ρωσ. *рабочий*) 'εργάτης'.
3. μορφήμα *-σκ-* για το σχηματισμό του παρατατικού: *κάμιδκα 'έκανα', γράφτιδκα 'έγραφα', μαθένιδκα 'μάθαινα*'.
4. νεολογισμοί: *τιχαντάρ* (τι + (τατ.) *χαντάρ* 'πόσο', *τίλουγους* (τι + *λογής*) 'τι είδους' (πρβ. *τούλγος, ότουλγος* στο ιδίωμα Σαραντα Εκκλησιών· Ψάλτης 1905, 71· Pernot 1946, 239-240), *ταναπλόγουμ* (*τον από λόγου μου) 'για τον εαυτό μου', *στουρ(ου)τ'έρ* (< * υστεροκαίρι) 'φθινόπωρο'.

Ιδιαίτερα μορφολογικά και λεξιλογικά φαινόμενα

1. αλλαγή του γένους: π.χ. *η αλεπού > του αλιπού, η άκρη > του άκρα, ο ψύλλος > του ψύλλου, η φλόγα > του φλόγα*.
2. διπλή χρήση του οριστικού άρθρου: π.χ. *τα κα μ τα πιδία*.
3. απουσία ονομαστικής του αρσενικού και θηλυκού οριστικού άρθρου: π.χ. *ινέκα ντι' άντρα ίρταν, άμα του πιδί τ'ίρτιν* 'η γυναίκα και ο άνδρας ήρθαν, όμως το παιδί δεν ήρθε'.
4. μεγάλη ποικιλία αντωνυμιών (9 είδη) και ευρεία χρήση τους στον προφορικό λόγο.
5. χρήση των αδύνατων τύπων των κτητικών αντωνυμιών: π.χ. *του σπίτι-μ, αντριφό-ς, του σέρι-τ*.
6. απουσία του στιγμιαίου μέλλοντα, του παρακειμένου, του υπερσυντέλικου και της ενεργητικής μετοχής.
7. ευρεία χρήση των επιρρημάτων ελληνικής προέλευσης μαζί με τα δάνεια επιρρήματα: π.χ. *πόσα/τιχαντάρ, κουντά/γιανασά, δίπλα/χαρσού*.
8. ποικιλία προθέσεων, συνδέσμων και μορίων σε όλα τα ιδιώματα (βλ. Πάππου-Ζουραβλιόβα 1995, 238-239).

Διαλεκτικά κείμενα των ιδιωμάτων της ταυρορουμαϊκής διαλεκτού

Όλα τα κείμενα είναι από το προσωπικό αρχείο της συγγραφέως, η οποία από το 1973 συγκεντρώνει γλωσσικό και λαογραφικό υλικό από τους Έλληνες της Αξοφικής.

1. χωριο στάραγια καράκουμπα (πρώην Αργίν, σημερινό Ραζντόλνογιε)

Γο νίγα σου χουρίγιου μας ~~Μπόλσινιθι (Στάραγια) Κόρας Μπαλσάρι (Στάραγια) Καράκουμπα και Αρχιχούριζα~~ ~~Πρ~~

Λεξιλόγιο

νίγα	'γεννήθηκα'		
πέρβι	'πρώτος,-η,-ο'	[< ρωσ. первѣй]	
ας του μισό πουλά	'περισσότερα από το μισό'		
πισου κό μας	'στο δικό μας'		
τίταν	'δεν ήταν'		
απά τί πα	'και από εκεί'		
νου	'λοιπόν'	[< ρωσ. ну]	
τί/ ντί	'και'		
κουρές	'πάλη'	[< τουρκ. güres]	
γιοχ	'όχι'	[< τατ. yox]	
νεν	'να είναι', 'θα είναι'		
σουρέβουν	'μαζεύνουν'		
αρνίθα	'κοτόπουλα'	[αρχ. ελλ. <i>ὄρνιθα</i>]	
πρις, πληθ. πρίζα	'βραβείο'	[< ρωσ. приз]	
σάτ'α, πληθ. του σατ	'ώρα'	[< τουρκ. saat]	
να πδιριδκάτιν	'να αρχίσει', 'θα αρχίσει'		
φταρόγο άβγουστα	'στις δύο Αυγούστου'	[< ρωσ. второго августа]	

2. χωριο νοβαγια καράκουμπα (πρώην Γοντσαρίχα, σημερινό Κράσναγια Πολιάνα)

Αινίγματα

- Έχου ένα κατέγια, ες δώδικο μπουντάχια τί ατά τα δώδικο μπουντάχια έχουν τέσιρα φύλα (ο χρόνος).
Έχω ένα δέντρο, έχει δώδεκα κλαδιά και από τα δώδεκα κλαδιά έχει τέσσερα φύλλα.
- Ένα σπιτ, νε γιαλί ες, νε πόρτις, απέσου εν γιουμάτου κόσμους (το αγγούρι).
Ένα σπίτι ούτε παράθυρο έχει, ούτε πόρτες, είναι γεμάτο κόσμο.
- Νε πρατά τί νε χουρέφ, δίχους γλώσα λαχαρντέφ (το βιβλίο).
Ούτε περπατά, ούτε χορεύει, δίχως γλώσσα μιλάει.
- Νε μπατέφ τί νε πιτά, του νιρό πα αγαπά (το ψάρι).
Δε βουλιάζει, δεν πετάει, το νερό όμως αγαπάει.

Λεξιλόγιο

κατέγια	'δένδρο'	τατ. katu
μπουντάχια	'κλαδιά'	[< κρ. τατ. budax]
πρατά	'περπατά'	
λαχαρντέφ	'μιλάει'	πρβ. τουρκ. lakırdık
νε μπατέφ	'δεν βουλιάζει'	πρβ. τουρκ. batmak

3. μάλο γιανισολ (πρώην Χαράχλα, Κουμπίσεβο)

μπουγα το βόδι

Σουρέφταν τσαρνταχλόντ να φσάγγουν ένα μπουγά. Σα όλα τα μέρεις χουλντάισαν απάνου, κρέμισαν-ντου, αμά όσπου

- Ας τραβούμ του μπουγά σμα στου μαδέρ! Αν ντου τι να του φσάγγου; Ζουρλέν έφσαξαν -ντου.

Αίτκα χουρατάιδα ας Χαράχλα έπνεσαν. Το κραμπόφ έφσάξαν να βιάτα. Από όαε ντά τί κουρές έπεσαν επάνω

μακαριτιάζου	ζμακάροτ	πρβ. ποντ. μακαριτιάζω	
χουμ	ᾶ	άβα τς	'γειτόνισσά της'
χουμσούς	'γείτονας'	(τατ. <i>xõηsu</i> , τουρκ. <i>kõmşu</i>)	
γιρτ	'ήρθε'		
τ'έχουμ	'δεν έχουμε'		
χαρντά	ᾶ	ι-μ	'φίλε μου' [< τατ.
χτινό	'αγελάδα'	[< αρχ. ελλ. κτηῆνος]	
ιλι	ᾶ	τράιστ	'ακούμπησε'
μανίκ τς	'μανίκι της', εδᾶ 'αγκώνας της'		
άιτς	'έτσι'		
γεν	'είναι'		
να σπουδάξεις	'να βιάζεσαι'		

6. χωριο ουρζούφ (σημερινό Πριμόρσκογιε)

Ινίθα γο αδό πς ατούτ ρουμάικου χώρα, γέξιναι αδό ~~παραπομπή ζητημάτων~~ ~~αμνάνα-μ-μπα αμ ντ'έντα-μ~~. Έμπρου π
 Τα πιδίνα-μ μπίτυσαν ινστιτούτ ~~στην~~ ~~θάρρα~~ ~~αυτή~~ ~~δδοσά~~ ~~αν~~ ~~δισού~~ ~~Ρουμαλιδι-γάτος~~, ~~δινά~~ ~~έσπετε~~ ~~Μόν~~ ~~αυτ~~ ~~όσο~~ ~~ταύρα~~ ~~Γάντζα~~ ~~αυ~~

Λεξιλόγιο		
γιέζιναν	'ζούσανε'	
μπατ	'γη'	πρβ. πάτωμα
ντ'έντα-μ	'παππούς μου'	πρoφ. ДЕДa [<i>< ρωσ. ДЕД</i>]
σιγέρ	'πόλη'	[<i>< τατ. şiyer</i>]
ποσίραναν	'άρχιζαν'	
μπίτιψαν	'τελειώσανε'	τουρκ. bitirmek
δισκάνια	'δασκάλα'	
Μάγκους	ελληνική κωμόπολη, όπου μιλούν ουρoύμικα	
γες	'έχει'	
ταϊφά	'οικογένεια'	πρβ. τουρκ. tayfa
τόζι	'επίσης'	[<i>< ρωσ. тоже (e>i)</i>]

7. χωριο γιάλτα (πρώην Γιαλίτα)

Βασιλί πίτα κάνουν τα καλά, βάλουν κατί'α μιστ βασιλιά, ύστερα μπισνό, δικατέσιον κόφτουν του πρίνσι

Λεξιλόγιο		
τα κάλαντα	'την Πρωτοχρονιά'	
καλίτ'α	'καλίκια'	[< τουρκ. kapı k]
μιστ	'μέσα, σε'	
μπιρνό	'πρωί'	
δικατέσιρα	Πρωτοχρονιά με το παλιό ημερολόγιο	
τινς	'τίνος'	
ξνάτσιτ	'σημαίνει'	[< ρωσ. знает]
σσσαολίβις	'τυχερός, -ή, -ό'	[< ρωσ. счастливый]

Βιβλιογραφία

1. ANDRIOTIS, N. 1974. *Lexicon der archaismen in neugriechischen dialekten*. Βιέννη: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
2. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, Μ. 1962. *Λεξικόν ελληνο-τουρκικόν, τουρκο-ελληνικό*. Θεσσαλονίκη: Μ. Τριανταφύλλου.
3. ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. 1994. *Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής*. Αθήνα.

4. KOSTOPRAV, G. *stoprav, g.* 1963. *Kalimera, zisimo.* Ντονιέτσκ.
5. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Α. 1958-61. *Ιστορικών λεξικόν της ποντικής διαλέκτου.* 2 τόμ. Αθήναι.
6. ΠΑΠΠΟΥ-ΖΟΥΡΑΒΡΙΟΒΑ, ΑΙ. 1995. *Η ταυρορουμαϊκή διάλεκτος των Ελλήνων της Αζοφικής στη νοτιοανατολική Ουκρανία (Περιοχή της Μαριούπολης).* *Αρχαίον Πόντου* 46:162-274.
7. PAPPOU-ZOURAVLIOVA, E. 1996. *The gender of the noun in the "Tavrorumeic" dialect of Ukrainian Greeks (of the Sea of Azov).* Στο *Greek Linguistics' 95. Proceedings of the 2nd International Conference on Greek Linguistics*, επιμ. Drachman et al., 2ος τόμ., 727-736. Γκρατς.
8. PERNOT, H. 1946. *Études de linguistique néo-hellénique. II. Morphologie des parlers de Chio.* Παρίσι: Les belles lettres.
9. PODOLSKY, B. 1985. *A Greek Tatar-English Glossary.* Βισμπάντεν: Otto Harrassowitz.
10. ΨΑΛΤΗΣ, Σ. λτης, σ. 1905. *Θρακικά: η μελέτη του γλωσσικού ιδιώματος Σαράντα Εκκλησιών.* Αθήνα.

¹ Ευχαριστώ τους καθηγητές του Α.Π.Θ. κ. Χρ. Τζιτζιλή και κ. Α.-Φ. Χριστίδη για τις συζητήσεις προβλημάτων του άρθρου.

² Χρησιμοποιούνται οι εξής ορθογραφικές συμβάσεις: υ= ου, τζ= αγγλ. *ch* (στο *church*), ζς= αγγλ. *sh* (στο *ship*), ς= σ, ς. Οι συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται είναι οι εξής: τατ= τατάρικα, τουρκ= τουρκικά, ρωσ.= ρωσικά, ουκρ.= ουκρανικά, καπ.= καπαδοκικά.

³ Χρησιμοποιούμε τα εξής σύμβολα: ('): ουρανικοποιημένο σύμφωνο όπως το ρωσικό μαλακό: *мать* [*mat'*] 'μητέρα', *лѣн* [*l'øn*] 'το λινό'· ѓ: παχύ συριστικό άηχο τριβόμενο (αγγλ. *sh*, στο *ship*)· ζ: παχύ συριστικό ηχηρό τριβόμενο (αγγλ. *s*, στο *leisure*)· τѣ: παχύ συριστικό άηχο προστριβόμενο (αγγλ. *ch* στο *church*)· τζ: παχύ συριστικό ηχηρό προστριβόμενο (στο *judge*).